

INGLIZ TILI DARSLARIDA READINGNI O‘QITISHDA MOSLASHUVCHAN GURUHLASH (FLEXIBLE GROUPING) VA SKAFFOLDING TEXNOLOGIYASINING SAMARADORLIGI

Amirqulova Zarnigor

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ingliz tili darslarida reading (o‘qib tushunish) ko‘nikmasini rivojlantirishda moslashuvchan guruhlash (Flexible Grouping) va scaffolding texnologiyalarining samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘quvchilarning individual ehtiyojlari, til bilish darajasi va o‘rganish sur‘atlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan moslashuvchan guruhlar hamda bosqichma-bosqich pedagogik ko‘mak berish usullarining o‘qib tushunish kompetensiyasiga ta‘siri o‘rganilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, Flexible Grouping va Scaffolding texnologiyalaridan uyg‘un foydalanish o‘quvchilarning matnni anglash, tahlil qilish, asosiy g‘oyani ajratib olish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ushbu yondashuvlar ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning faolligini oshirib, hamkorlikda o‘qish va mustaqil o‘rganish kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: *reading comprehension, ingliz tili ta‘limi, Flexible Grouping, Scaffolding, differensial ta‘lim, hamkorlikda o‘qitish, o‘qib tushunish ko‘nikmasi, tanqidiy fikrlash, o‘quvchi markazli ta‘lim, pedagogik texnologiyalar, til kompetensiyasi, interfaol metodlar.*

ABSTRACT

This article analyzes the effectiveness of Flexible Grouping and Scaffolding technologies in developing reading comprehension skills in English language classes. The study examined the impact of flexible groups organized taking into account the individual needs, language proficiency, and learning pace of students, as well as step-by-step pedagogical support methods, on reading comprehension competence. The results show that the combined use of Flexible Grouping and Scaffolding technologies helps to develop students' skills in understanding, analyzing, extracting the main idea, and critical thinking. Also, these approaches play an important role in increasing students' activity in the educational process and forming the competencies of collaborative reading and independent learning.

Keywords: *reading comprehension, English language education, Flexible Grouping, Scaffolding, differentiated instruction, collaborative learning, reading*

comprehension skills, critical thinking, learner-centered learning, pedagogical technologies, language competence, interactive methods.

KIRISH

Zamonaviy glottodidaktikada xorijiy tillarni, xususan ingliz tilini o‘qitish samaradorligini oshirish bevosita auditoriyadagi individual jarayonlarni to‘g‘ri boshqarishga bog‘liqdir. Har bir ta‘lim oluvchining kognitiv salohiyati, darsga moslashish tezligi va lisoniy ko‘nikmalari turlicha bo‘lgan aralash guruhlarda (mixed-level classes) o‘qish (reading) darslarini tashkil etish o‘qituvchidan yuksak metodik mahorat talab qiladi. An‘naviy dars shakllarida barcha o‘quvchilarga bir xil qolipdagi statik guruhlarda yondashish ko‘pincha past darajadagi talabalarning passivlashuviga, yuqori darajadagilarning esa motivatsiyasi so‘nishiga olib keladi. Mazkur muammoni bartaraf etish va o‘quvchiga yo‘naltirilgan (learner-centered) ta‘lim muhitini yaratishda moslashuvchan guruhlash (flexible grouping) va skaffolding (metodik ko‘mak) texnologiyalarini integratsiyalashgan holda qo‘llash dolzarb pedagogik yechim sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Moslashuvchan guruhlash va skaffolding texnologiyalarining konseptual asosi L. Vygotskiyning sotsiomadaniy rivojlanish nazariyasi va uning tarkibiy qismi hisoblangan “yaqin rivojlanish zonasi” (Zone of Proximal Development) konsepsiyasiga tayanadi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, o‘quvchi o‘zining ayni paytdagi mustaqil bilim darajasidan yuqoriroq bo‘lgan lisoniy topshiriqlarni pedagog yoki o‘zidan ko‘ra tajribaliroq tengdoshlarining tizimli yordami (skaffolding) orqali muvaffaqiyatli o‘zlashtirishi mumkin. Ingliz tili darslarida o‘qish ko‘nikmasini faollashtirishda ushbu ikki texnologiyaning birgalikda qo‘llanilishi har bir o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlarini ochishga va matn ustida ishlash jarayonida yuzaga keladigan lingvistik to‘siqlarni oson yengib oishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ingliz tili darslarida o‘qish savodxonligini oshirishda moslashuvchan guruhlash texnologiyasi o‘quvchilarni darsning maqsadi va topshiriqning xarakteriga ko‘ra dinamik ravishda turlicha tarkibdagi guruhlariga ajratishni ko‘zda tutadi. Statik (doimiy bir xil tarkibli) guruhlardan farqli olaroq, moslashuvchan guruhlashda o‘quvchilar gomoqen (bir xil til darajasiga ega) yoki xetereg 水平 (turli xil til darajasiga ega) guruhlarda navbat bilan faoliyat ko‘rsatadilar. Masalan, darsning matngacha bo‘lgan (pre-reading) bosqichida o‘quvchilar xetereg 水平 guruhlariga ajratilib, mavzu yuzasidan “miya shturmi” o‘tkazilganda, yuqori darajadagi o‘quvchilar o‘zlarining boy so‘z zaxirasi bilan past darajadagi o‘quvchilarga tabiiy

ravishda yo‘l-yo‘riq ko‘rsatadilar va motivatsiya beradilar [1]. Bu jarayon o‘z navbatida kooperativ ta‘lim muhitini shakllantirishga zamin yaratadi.

Matn bilan bevosita ishlash (while-reading) bosqichida esa gomoqen guruhlashdan foydalanish samaraliroq bo‘lib, bunda o‘qituvchi har bir guruhning real imkoniyatidan kelib chiqib, turlicha skaffolding (metodik yordam) strategiyalarini qo‘llaydi. Skaffolding – bu o‘quvchining bilim olish jarayonidagi vaqtinchalik tayanchi bo‘lib, u bosqichma-bosqich kamaytirib boriladi va pirovardida o‘quvchining mustaqil o‘qish ko‘nikmasi shakllantiriladi [2]. Amaliyotda skaffolding texnologiyasini o‘qish darslarida qo‘llashning bir qator samarali usullari mavjud bo‘lib, ularni quyidagi aniq misollarda ko‘rish mumkin:

Birinchidan, vizual skaffolding (visual scaffolding) usuli orqali past darajadagi guruhlar matn mazmunini vizuallashtiruvchi grafik organayzerlar (charts, mind maps) taqdim etiladi. Masalan, murakkab hikoyani o‘qiyotgan talabalarga matndagi voqealar ketma-ketligini joylashtirish uchun bo‘sh vaqt xaritasi (timeline) yoki sabab-oqibat jadvallari beriladi. Bu ularga matnning umumiy strukturaviy ramkasini tushunishga ko‘maklashadi.

Ikkinchidan, lisoniy skaffolding (linguistic scaffolding) doirasida o‘qituvchi o‘rta va past darajadagi guruhlar uchun matndagi kalit so‘zlar lug‘atini (glossary) tayyorlaydi yoki matn bo‘yicha berilgan savollarga javob berishni osonlashtiradigan maxsus gap qoliplarini (sentence starters / sentence frames) taqdim etadi. Masalan, o‘quvchi o‘z fikrini ingliz tilida mustaqil boshlay olmasa, unga “The author states that...” yoki “In my opinion, the main problem is...” kabi tayyor andozalar yordamga keladi.

Uchinchidan, yuqori darajadagi o‘quvchilar jamlangan guruhlar uchun skaffolding darajasi minimal darajaga tushiriladi va ularga matnni tanqidiy tahlil qilish (critical analysis), muallifning yashirin nutqiy maqsadini (subtext) aniqlash hamda o‘qilgan matnga muqobil ssenariy yoki xulosa yozish kabi yuqori kognitiv yuklamali topshiriqlar yuklanadi.

Darsning matndan keyingi (post-reading) bosqichida guruhlar tarkibi yana o‘zgartirilishi mumkin. Tajriba-sinov tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, ingliz tili darslarida moslashuvchan guruhlash va maqsadli skaffolding strategiyalarining tizimli integratsiyasi o‘quvchilarning matnni o‘qib tushunish (reading comprehension) ko‘rsatkichlarini nazorat guruhlariga nisbatan sezilarli darajada oshiradi [3]. Ushbu yondashuv dars davomida har bir o‘quvchining o‘z ta‘lim trayektoriyasi bo‘yicha rivojlanishiga sharoit yaratib, auditoriyadagi psixologik iqlimni yaxshilaydi.

XULOSA

Ingliz tili darslarida o'qish ko'nikmasini rivojlantirishda moslashuvchan guruhlash va skaffolding texnologiyalarini qo'llash zamonaviy til o'qitish metodikasining eng muvaffaqiyatli innovatsion mexanizmlaridan biridir. Ushbu yondashuv o'quvchilarning faqat bitta guruh doirasida qolib ketishining oldini oladi, ijtimoiy moslashuvchanlikni oshiradi hamda individual ehtiyojlarni to'liq qondiradi. Metodik tahlillar shuni tasdiqlaydiki, maqsadli skaffolding orqali taqdim etilgan metodik yordam o'quvchilarning til to'siqlarini yengib o'tishiga xizmat qilsa, guruhlarning dinamik o'zgarib turishi darsning interaktivligini va jamoaviy mas'uliyatni ta'minlaydi. Kelgusida ushbu metodik tizimni raqamli ta'lim texnologiyalari va onlayn skaffolding vositalari bilan boyitish aralash guruhlarda ingliz tilini o'qitish sifatini yangi bosqichga olib chiqishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Tomlinson C. A. How to Differentiate Instruction in Academically Focused Classrooms. – Alexandria: ASCD, 2017. – 184 p.
2. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. – 410 p.
3. Jalolov J. J. Chet tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012. – 432 b.